

14. ENERGIJA I SILE U MAGNETSKOM POLJU

14.1. Uvod	202
14.2. Energija i sila u magnetnom polju	202
14.3. Osnovni pojmovi o energiji i sili u magnetnom polju	202
14.4. Gubici u feromagnetnim materijalima	202
14.5. Samoinduktivnost i otpornost	202
14.6. Opšti izrazi za energiju i silu u magnetnom polju	202
14.7. Osnovni pojmovi o energiji i sili u magnetnom polju	202

15. OPŠTE JEDNAČINE ELEKTROMAGNETNOG POLJA I OPŠTI POJMOVI O ELEKTROMAGNETSKIM TALASIMA

Sadržaj

15.1. Uvod	211
15.2. Ampereov zakon i jednačina kontinuiteta	211
15.3. Osnovni pojmovi o jednačinama kontinuiteta i jednačini o rotaciji	211
15.4. Osnovni pojmovi o jednačini o rotaciji i jednačini o divergenciji	211

TREĆI DEO: VREMENSKI KONSTANTNO MAGNETSKO POLJE

18. OSNOVNI POJMOVI O MAGNETSKOM POLJU

Strana

18.1. Kratak istorijski uvod	3
18.2. Vektorski proizvod dva vektora. Dvostruki vektorski proizvod	5
18.3. Sila između dva strujna elementa	9
18.4. Pojam magnetskog polja i vektor magnetske indukcije. Bio-Savarov zakon	12
18.5. Primeri izračunavanja vektora magnetske indukcije pomoću Bio-Savarovog zakona	18
18.6. Sila i momenat na strujnu konturu u magnetskom polju	23
18.7. Linije vektora magnetske indukcije	26
18.8. Fluks vektora magnetske indukcije. Zakon održanja magnetskog fluksa	29
18.9. Kretanje naelektrisane čestice u magnetskom i električnom polju	33
18.10. Holov efekat	36

19. AMPEROV ZAKON

19.1. Uvod	44
19.2. Mešoviti proizvod tri vektora. Pojam prostornog ugla	45
19.3. Dokaz Amperovog zakona	50
19.4. Primeri primene Amperovog zakona	52

20. SUPSTANCA U MAGNETSKOM POLJU

20.1. Uticaj magnetskog polja na supstancu. Dijamagnetski, paramagnetski i feromagnetski materijali	61
20.2. Vektor magnetizacije	65
20.3. Uopšteni oblik Amperovog zakona. Vektor jačine magnetskog polja i permeabilnost	67

20.4.	Makroskopske struje ekvivalentne Amperovim elementarnim strujama	72
20.5.	Granični uslovi	77
20.6.	Osnovni pojmovi o feromagnetskim materijalima i njihovim osobinama	80
20.6.1.	O poreklu feromagnetizma. Teorija domena. Kirijeva feromagnetska temperatura	80
20.6.2.	Antiferomagnetski i ferimagnetski materijali	82
20.6.3.	Krive magnetisanja feromagnetskih materijala	83
20.6.4.	Definicije permeabilnosti feromagnetskih materijala	87
20.6.5.	Osnovni feromagnetski materijali i njihove magnetske osobine	89
20.6.6.	Magnetostrikcija	93

21. MAGNETSKA KOLA

21.1.	Uvod	100
21.2.	Tanka magnetska kola i Kirhofovi zakoni za magnetska kola	102
21.3.	Približne jednačine za rešavanje magnetskih kola realnih dimenzija	106
21.4.	Jednačine za magnetska kola sa vazдушnim procepima	109
21.5.	Metode proračuna magnetskih kola	111
21.5.1.	Proračun prostih magnetskih kola	112
21.5.2.	Proračun složenih, ali simetričnih magnetskih kola	117
21.5.3.	Proračun složenih nesimetričnih magnetskih kola	118
21.6.	Magnetsko kolo stalnog magneta	121

ČETVRTI DEO: VREMENSKI PROMENLJIVO ELEKTRIČNO I MAGNETSKO POLJE

22.1.	Uvod. O koordinatnom sistemu u odnosu na koji se posmatra fizička pojava	133
22.2.	Indukovano električno polje. O vremenski promenljivom magnetskom i električnom polju i njihovoj međusobnoj povezanosti	134
22.3.	Faradejev zakon elektromagnetske indukcije	139
22.4.	Primeri elektromagnetske indukcije	143
22.5.	Potencijal i napon u vremenski promenljivom električnom i magnetskom polju	154
22.6.	Vrtložne struje	156
22.7.	Površinski efekat i efekat blizine	159

23. MEĐUSOBNA INDUKTIVNOST I SAMOINDUKTIVNOST

23.1.	Međusobna induktivnost dve tanke provodne konture	168
23.2.	Sopstvena induktivnost tanke provodne konture	174
23.3.	Određivanje jačine struje u kolu sa induktivnim kalemom	179
23.4.	Merenje magnetske indukcije pomoću probnog navojka	181
23.5.	Savršeno provodna kontura u magnetskom polju	183
23.6.	Jednačine za jačine struje u dva kola spregnuta posredstvom magnetskog polja	184
23.7.	Teorija savršenog električnog transformatora	187

24. ENERGIJA I SILE U MAGNETSKOM POLJU

24.1. Uvod	194
24.2. Energija potrebna za uspostavljanje magnetskog polja	195
24.3. Raspodela energije u magnetskom polju	199
24.4. Gubici u feromagnetskom materijalu zbog histerezisa	202
24.5. Samoinduktivnost i otpornost debelog provodnika sa dva priključka pri sporim promenama jačine struje	206
24.6. Opšti metod izračunavanja magnetskih sila	209
24.7. Osnovni principi elektromehaničkog pretvaranja energije	215

25. OPŠTE JEDNAČINE ELEKTROMAGNETSKOG POLJA I OSNOVNI POJMOVI O ELEKTROMAGNETSKIM TALASIMA

25.1. Uvod	225
25.2. Amperov zakon u slučaju vremenski promenljivih struja. Opšte jednačine elektromagnetskog polja	226
25.3. Osnovni pojmovi o elektromagnetskim talasima	229
25.4. Osnovni pojmovi o zračenju i prijemu elektromagnetskih talasa	233

PETI DEO: ELEKTRIČNE MREŽE SA VREMENSKI PROMENLJIVIM STRUJAMA**26. OPŠTE JEDNAČINE ELEKTRIČNIH MREŽA SA VREMENSKI PROMENLJIVIM STRUJAMA**

26.1. Uvod. Osnovne razlike između mreža sa vremenski konstantnim i vremenski promenljivim strujama	239
26.2. Osnovni elementi u mrežama sa vremenski promenljivim strujama	241
26.3. Kirhofovi zakoni za mreže sa vremenski promenljivim strujama	247
26.4. Snaga u mrežama sa vremenski promenljivim strujama	251

27. OSNOVNI POJMOVI O ELEKTRIČNIM MREŽAMA SA PROSTOPERIODIČNIM STRUJAMA

27.1. Osnovni pojmovi o periodičnim i prostoperiodičnim veličinama	255
27.2. Srednja i efektivna vrednost periodičnih veličina	259
27.3. O upotrebi i proizvodnji prostoperiodičnih struja i napona	263
27.4. Određivanje jačine struje kroz osnovne pasivne elemente priključene na prostoperiodični napon	265
27.5. Predstavljanje prostoperiodičnih veličina pomoću obrtnih vektora	268
27.6. Snaga u mrežama sa prostoperiodičnim strujama. Faktor snage. Aktivna i reaktivna snaga	272

28. REŠAVANJE ELEKTRIČNIH MREŽA SA PROSTOPERIODIČNIM STRUJAMA KOMPLEKSNIM RAČUNOM

28.1.	Uvod. Kirhofovi zakoni za električne mreže sa prostoperiodičnim strujama u algebarskom obliku	279
28.2.	Osnovni pojmovi o kompleksnim brojevima	283
28.3.	Kirhofovi zakoni u kompleksnom obliku. Impedansa i admitansa	285
28.4.	Redna, paralelna i mešovita veza elemenata. Ekvivalencija veze elemenata u zvezdu i trougao	291
28.5.	Predstavljanje kompleksnih napona i struja u kompleksnoj ravni	294
28.6.	Naponski i strujni generatori	297
28.7.	Metoda konturnih struja u kompleksnom obliku	298
28.8.	Metoda potencijala čvorova u kompleksnom obliku	301
28.9.	Kompleksna snaga prijemnika i generatora	304
28.10.	Opšte teoreme električnih mreža u kompleksnom obliku	306
28.10.1.	Teorema superpozicije	307
28.10.2.	Teorema reciprociteta	307
28.10.3.	Tevenenova i Nortonova teorema	307
28.10.4.	Teorema kompenzacije	310
28.10.5.	Teorema održanja kompleksne i trenutne snage	311
28.11.	Prilagođenje prijemnika na generator	313
28.12.	Popravka faktora snage prijemnika	315

29. NEKE POSEBNE VEZE ELEMENATA U MREŽAMA SA PROSTOPERIODIČNIM STRUJAMA

29.1.	Uvod	323
29.2.	Prosto rezonantno kolo (redno rezonantno kolo)	323
29.3.	Prosto antirezonantno kolo (paralelno rezonantno kolo)	329
29.4.	O rezonantnim i antirezonantnim pojavama u složenijim električnim mrežama sa jednim parom krajeva	334
29.5.	Električne mreže sa magnetski spregnutim granama	336
29.6.	Osnovni pojmovi o transformatoru u linearnom radnom režimu	339
29.6.1.	Idealni transformator	341
29.6.2.	Neke ekvivalentne šeme realnog transformatora	342
29.6.3.	Autotransformator	343

30. OSOBINE REALNIH ELEMENATA I MATERIJALA PRI PROSTOPERIODIČNIM STRUJAMA

30.1.	Uvod	348
30.2.	Realni otpornik	348
30.3.	Realni kondenzator	351
30.3.1.	Kompleksna kapacitivnost i kompleksna permitivnost	354
30.4.	Realni induktivni kalem	357
30.4.1.	Kompleksna samoinduktivnost i kompleksna permeabilnost	359

31. TROFAZNI SISTEMI

31.1.	Osnovni pojmovi o polifaznim sistemima	362
31.2.	Osnovni pojmovi o trofaznim generatorima	365

31.3.	Vezivanje prijemnika za trofazne generatore	369
31.4.	Analiza simetričnih trofaznih sistema	370
31.4.1.	Veza prijemnika u zvezdu	370
31.4.2.	Veza prijemnika u trougao	372
31.4.3.	Svođenje analize simetričnih trofaznih sistema na jednu fazu	373
31.5.	Snaga trofaznih prijemnika i generatora	374
31.6.	Poređenje trofaznog i jednofaznog sistema za prenos električne energije	376
31.7.	Trofazni transformator	377
31.8.	Proizvođenje obrtnog magnetskog polja pomoću dvofaznog i trofaznog sistema struja	378

32. OSNOVNA MERENJA U MREŽAMA SA PROSTOPERIODIČNIM STRUJAMA

32.1.	Uvod	387
32.2.	Osnovni instrumenti za merenje prostoperiodične struje i napona	387
32.3.	Merenje impedanse	391
32.4.	Merenje snage	393
32.5.	Merenje utrošene električne energije	395
32.6.	Merenje učestanosti	395

33. OSNOVNI POJMOVI O PROCESIMA PRI PROMENAMA RADNOG REŽIMA U ELEKTRIČNIM MREŽAMA

33.1.	Uvod	398
33.2.	Procesi pri promenama radnog režima rednog RC kola	399
33.2.1.	Priključivanje rednog RC kola na izvor vremenski konstantne ems	401
33.2.2.	Iščezavanje struje u rednom RC kolu u kome je izvor ems isključen	402
33.2.3.	Priključivanje rednog RC kola na izvor prostoperiodične ems	403
33.3.	Procesi pri promenama radnog režima rednog RL kola	404
33.3.1.	Priključivanje rednog RL kola na izvor vremenski konstantne ems	405
33.3.2.	Iščezavanje struje u rednom RL kolu u kome je izvor isključen	405
33.3.3.	Priključivanje rednog RL kola na izvor prostoperiodičnog napona	406

ŠESTI DEO: ODABRANA DOPUNSKA POGLAVLJA

34. OSNOVNI POJMOVI O ELEKTRIČNOJ STRUJI U GASOVIMA

34.1.	Uvod	411
34.2.	O mehanizmu obrazovanja električne struje u gasovima	411
34.3.	Nesamostalno pražnjenje kroz gasove	414
34.4.	Osnovni pojmovi o samostalnom pražnjenju kroz gasove	415
34.4.1.	Sudarna jonizacija	415
34.4.2.	Sekundarna emisija elektrona iz katode	416
34.4.3.	Uticaj pritiska i temperature na početak samostalnog pražnjenja	417
34.5.	Samostalno tiho pražnjenje u gasovima	418
34.6.	Pražnjenje preko korone	419
34.7.	Varnično pražnjenje	421
34.8.	Lučno pražnjenje	422

35. OSNOVI KONTAKTNIH I TERMoeLEKTRIČNIH POJAVA

35.1.	Uvod. Kontaktna elektromotorna sila	424
35.2.	Osnovni pojmovi o termoelektričnim pojavama	425
35.2.1.	Tomsonov efekat	426
35.2.2.	Peltijeov efekat	428
35.2.3.	Zebekov efekat	428
35.2.4.	Veze između Tomsonovog, Peltijeovog i Zebekovog koeficijenta	432
35.3.	Materijali za termoelemente	433
35.3.1.	Faktor dobrote i koeficijent korisnog dejstva termoelementa	433
35.3.2.	Metali kao termoelektrični materijali	434
35.3.3.	Poluprovodnički termoelektrični materijali	435
35.4.	O primenama termoelementa	437

36. OSNOVNI POJMOVI O POLUPROVODNICIMA I POLUPROVODNIČKIM ELEMENTIMA

36.1.	Uvod	438
36.2.	Energijski nivoi elektrona u provodnicima, izolatorima i poluprovodnicima ..	438
36.3.	Primesni poluprovodnici n i p tipa	442
36.4.	Osnovni pojmovi o $p-n$ spoju i poluprovodničkoj diodi	443
36.4.1.	Otpornost i kapacitivnost poluprovodničke diode	446
36.4.2.	Upotreba $p-n$ spoja za sunčane baterije	447
36.4.3.	Poluprovodnička fotodiode	447
36.4.4.	Svetleća diode	447
36.5.	Tranzistor (poluprovodnička trioda)	448
36.6.	Neki posebni poluprovodnički elementi	450
36.6.1.	Tranzistori sa efektom polja	450
36.6.2.	Tiristor (silicijumski ventil sa upravljanjem)	452
36.7.	Osnovni pojmovi o integrisanim kolima	453

37. OSNOVNI POJMOVI O VAKUUMSKIM ELEKTRONSKIM CEVIMA

37.1.	Uvod	455
37.2.	Emisija elektrona iz metala	455
37.2.1.	Termojonska emisija	456
37.2.2.	Uticaj električnog polja na emisiju elektrona iz metala	456
37.2.3.	Sekundarna emisija	457
37.2.4.	Fotoelektrična emisija	457
37.3.	Vakuumska diode	458
37.4.	Vakuumska triode	459
37.5.	Vakuumske cevi sa više rešetaka	460

Literatura	462
-------------------------	-----

Indeks	463
---------------------	-----